

Laura DUBOSAITĖ
Giedrė GABNYTĖ

Lietuvos muzikos ir teatro
akademija

Pedagoginės praktikos Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje realijos ir tobulinimo galimybės

REIKŠMINIAI
ŽODŽIAI:
pedagoginė praktika,
LMTA, studentų
požiūris, praktikos
vadovų požiūris.

ANOTACIJA. Straipsnyje analizuojamos LMTA vykdomos dalyko pedagoginės praktikos realijos ir perspektyvos, praktiką atliekančių studentų ir praktikai vadovaujančių dėstytojų (praktikos vadovų) požiūris. Remiantis studentų interviu rezultatais, siekiama atskleisti, kaip studentai vertina pedagoginės praktikos užsiėmimų naudą, ką norėtų tobulinti, keisti praktikos organizavime ir jos vykdyme, praktikos vadovų interviu rezultatais – išryškinti stipriąsias ir silpnąsias pedagoginės praktikos puses aptariant praktikos organizavimo, dalyko turinio, ugdymo proceso dalyvių sąveikos, studentų profesinių perspektyvų ir kt. aspektus. Kokybinis tyrimas atskleidė pedagoginės praktikos reikšmingumą ruošiant studentus būsimai pedagoginei veiklai, išryškino LMTA atliekamos pedagoginės praktikos privalumus ir trūkumus, nurodė būdus, kaip galėtų būti patobulintas praktikos organizavimas bei praktikos vadovų veikla.

Įvadas

Kiekvienos valstybės ateitis, jos gerovė ir klestėjimas priklauso nuo žmonių, kurie ugdo jaunąją kartą, o kartu lemia valstybės ateitį. Pedagogo profesija visais laikais buvo suvokiama ir vertinama kaip išskirtinai svarbi, nes švietimas yra ne tik atskiro individo asmeninio tobulėjimo, bet ir visos visuomenės, valstybės ir net žmonijos tobulėjimo viena pagrindinių prielaidų. Akivaizdu, kad dėl minėtų priežasčių būsimų pedagogų profesiniam rengimui turėtų būti skiriamas ypatingas dėmesys.

Pasak pedagogų rengimą aukštosiose mokyklose analizuojančių tyrėjų, priežasčių, kodėl turėtų būti nuolat peržiūrimas ir tobulinamas pedagogų rengimas, yra ir daugiau. Kaip rodo atlikti tyrimai, pastarąjį dešimtmetį ypač ryškiai sumenko studentų motyvacija tapti mokytojais (Lamanauskas, Lukavičienė, Makarskaitė-Petkevičienė 2014). Tikėtina, kad tokią situaciją formuoja ne tik besikeičiančios šalies socioekonominės sąlygos, mokytojo profesijos prestižo nuosmukis, bet ir galbūt nepakankamas profesinis būsimo mokytojo pasirengimas.

Mokytojo darbo esmė – tai nuolatinė sąveika tarp mokytojo ir mokinio, todėl pedagoginė praktika, būsimam pedagogui sudaranti galimybę realiai sąveikauti su mokiniais, yra viena būtiniausių kokybiško pedagogo rengimo sąlygų (Bankauskienė, Masaitytė 2015). Pedagogų rengimo reglamente pažymima, kad pedagoginės praktikos paskirtis – „padėti būsimajam pedagogui įgyti praktiniam pedagoginiam darbui reikalingų profesinių kompetencijų bei patirties, remiantis sudarytomis galimybėmis nustatytą laikotarpį dirbti praktinį pedagogo darbą ar vykdyti atskiras pedagogo profesinės veiklos funkcijas vadovaujant mentoriui ir praktikos vadovui“ (Pedagogų rengimo reglamentas 2012).

Pedagoginės praktikos svarbą rengiant būsimus pedagogus savo tyrimuose pabrėžia užsienio autoriai. Pedagoginė praktika vertinama kaip unikali galimybė mokytis mokyti (Romm, Gordon-Messer, Kosinski-Collins 2010), proga stiprinti pasitikėjimą savimi, įsijausti į mokymą klasėje, pasitikrinti ir įsivertinti mokymo įgūdžius (Hemmerich, Hoepner, Samelson 2015). Pristatomuose tyrimų, studijų rezultatuose akcentuojami po atliktos praktikos gerokai pakitę studentų gebėjimai, bendražmogiškos savybės, išaugusi motyvacija mokytis (Baratov 2016; Penttinen, Skaniakos, Lairio 2013 ir kt.).

Lietuvos aukštosiose mokyklose atliktų tyrimų duomenų apie pedagoginę praktiką nėra daug, bet esami rodo, kad studentų atliekama praktika dažnai tampa tik formaliu reikalavimų įvykdymu, dažnai ji net nėra nuolatinė ar tęstinė. Dėl netinkamo pedagoginės praktikos organizavimo studentui nėra užtikrinamas visuminis ir ilgalaikis pedagoginio proceso stebėjimas, analizavimas, praktinės patirties kaupimas. Pasak V. Lamanausko, R. Makarskaitės-Petkevičienės, V. Lukavičienės (2016), aukštą pedagoginį pasirengimą pedagoginės praktikos metu šiandien įgyja tik penktadalis studentų. Tai liudija ir pačių Edukologijos programas studijuojančiųjų įsivertinimai: studentų teigimu, praktiniam mokytojo darbui jie galėjo būti pasiruošę daug geriau, jei būtų turėję daugiau praktinių užsiėmimų, dalyvavę seminaruose, labiau įsiklausę į pedagoginių situacijų sprendimo būdus, pasidomėję pedagogine veikla išvykų į įvairias švietimo įstaigas metu (Barkauskaitė, Pečiuliauskienė 2009). Tokie faktai neabejotinai patvirtina pedagogų rengimo aukštojoje mokykloje tyrimų poreikį, išryškina studentų atliekamos pedagoginės praktikos tematikos aktualumą.

Lietuvos muzikos ir teatro akademijos Pedagogikos katedroje rengiami ateityje muzikos atlikėjus ugdysiantys pedagogai, tad vykdomos pedagoginės praktikos specifika yra grindžiama profesinių pedagoginio darbo įgūdžių formavimu ir praktiniu įgytų muzikos mokymo metodikos ir pedagoginio repertuaro žinių pritaikymu (Pedagoginės praktikos dalyko LMTA aprašas 2013). Kaip rodo pedagoginių studijų LMTA stebėsenos rezultatai, gretutines pedagogikos studijas renkasi apie 80 % studentų. Iš baigusiu studijas studentų net 80 % vėliau dirba pedagoginį darbą (Lietuvos muzikos ir teatro akademijos Pedagogikos katedra 2004). Kadangi didelė dalis pedagogiką studijuojančių akademijos

studentų taps mokytojais, pedagogų rengimo kokybės Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje klausimai yra ypač aktualūs.

Pedagogų rengimo programos nuolat tobulinamos, plečiamos galimybės atlikti pedagoginę praktiką (LMTA muzikos mokykloje per kelerius metus atsirado daugiau specialybių – styginių, pučiamųjų, vokalo), tačiau tenka konstatuoti, kad iki šiol LMTA nebuvo tirta pedagoginės praktikos užsiėmimų kokybė, vis dar neturime išsamios grįžtamojo ryšio analizės iš pedagoginę praktiką atliekančių studentų dėl praktikos privalumų, trūkumų ir pageidaujamų pokyčių.

Siekiant gauti aktualios ir vertingos informacijos, galbūt padėsiančios tobulinti pedagoginės praktikos kokybę, atliktas empirinis tyrimas, kurio objektu pasirinktas studentų ir pedagoginės praktikos vadovų požiūris į pedagoginę praktiką. Tyrimo tikslas – išanalizuoti ir apibendrinti LMTA vykdomos pedagoginės praktikos realijas ir tobulinimo galimybes. Tyrimu siekta atsakyti į šiuos probleminius klausimus:

1. Ar esami pedagoginės praktikos organizavimo principai atitinka šiandienos būsimųjų pedagogų lūkesčius ir šiuolaikinės visuomenės poreikius?
2. Ar studentai gauna pakankamai žinių ir įgūdžių, kad vėliau, dirbdami pedagoginį darbą, jaustųsi kompetentingi ir pasitikintys savimi?
3. Į kokias svarbiausias pedagoginės praktikos organizavimo tobulinimo kryptis turėtų atkreipti dėmesį pedagoginės praktikos vadovai, siekdami geriau paruošti būsimuosius pedagogus?

Tyrimo metodologijos pagrindimas

Tyrimo uždaviniams realizuoti buvo pasirinktas kokybinis tyrimas, leidęs detaliai analizuoti subjektyvų, kiekvieno respondento asmenine patirtimi ir išgyvenimais paremtą požiūrį į pedagoginę praktiką. Tyrimas buvo grindžiamas nuostata, kad studentų ir pedagoginės praktikos vadovų požiūris galėtų būti autentiškas ir informatyvus duomenų šaltinis, naudingas tiek pedagoginės praktikos dalyko realijų apibendrinimui, tiek pagrįstam dalyko optimizavimui.

Tyrimo duomenų rinkimo instrumentas parengtas remiantis V. Lamanausko, V. Lukavičienės, R. Makarskaitės-Petkevičienės (2014) autorine anketa: studentų ir praktikos vadovų požiūrio į pedagoginę praktiką LMTA tyrimo pagrindu tapo 5 atviri studentų ir 2 atviri praktikos vadovų požiūrį identifikuojantys klausimai.

Analizuojant atsakymų į pateiktus atvirus klausimus turinį, taikyta kontekstualizavimo ir kategorizavimo strategija (Maxwell 2013). Naudotasi konstruktyvizmu grindžiama kokybinio tyrimo prieiga – kategorijų konstravimu gautų duomenų pagrindu:

kai tarpusavyje lyginami gautų duomenų elementai, o kategorijoms suteikiami duomenų turinį apibendrinantys pavadinimai (Charmaz 2006). Tyrimo duomenys analizuoti turinio (*content*) analizės principu, kuris leido kiekybiškai apibendrinti gautą socialinę informaciją.

Tyrimo organizavimas ir procedūros

Studentų ir praktikos vadovų požiūrio į pedagoginę praktiką LMTA tyrimas buvo atliktas šių metų pavasarį, antro studijų semestro pabaigoje. Siekdamas kuo objektyvesnių ir nuoširdesnių studentų atsakymų, tyrėjos pasirinko anoniminį interviu elektroniniu paštu, o praktikos vadovų apklausai pasirinktas žodinis interviu. Tyrimo imtis – 25 atsitiktine tvarka atrinkti pedagoginę praktiką LMTA atliekantys gretutinių pedagogikos studijų antrų–ketvirtų metų skirtingų atlikimo meno specializacijų studentai, siekiantys įgyti pedagogo kvalifikaciją (jų pedagoginės praktikos atlikimo stažas nuo 0,5 iki 3 metų), ir 3 skirtingų specializacijų pedagoginės praktikos vadovai, vadovaujantys studentų praktikai LMTA ir turintys ne mažesnę kaip 15 metų darbo patirtį.

Studentų interviu rezultatai

Apklausoje studentų buvo prašoma įvertinti LMTA atliekamos pedagoginės praktikos privalumus, įvardyti trūkumus, gautą asmeninę naudą bei siūlymus, kaip būtų galima tobulinti pedagoginės praktikos organizavimą.

Remiantis studentų apklausos duomenimis apie LMTA organizuojamos pedagoginės praktikos privalumus, išskirtos penkios jų požiūrį atspindinčios kategorijos (1 lentelė).

1 lentelė. Pedagoginės praktikos LMTA privalumai

Kategorijos	Subkategorijos	Atsakymų skaičius	
Praktinės patirties įgijimas	Susipažinimas su pedagogine veikla	11	32
	Galimybė pažinti vaikus, jų psichologiją, bendravimas su vaikais	10	
	Galimybė pačiam studentui dirbti su mokiniu	6	
	Galimybė susipažinti ir pritaikyti įvairius mokymo metodus	4	
	Bendravimas su mokinių tėvais	1	

Teorinių žinių gilinimas	Naujos žinios	7	9
	Žinių įtvirtinimas, pritaikymas	2	
Pedagoginių kompetencijų ugdymas	Gebėjimas perduoti mokiniui žinias	2	8
	Gebėjimas spręsti pedagogines problemas	2	
	Gebėjimas parinkti ir pritaikyti repertuarą	2	
	Gebėjimas stebėti ir kontroliuoti mokymo procesą	1	
	Organizavimo ir planavimo įgūdžių tobulinimas	1	
Asmeninis tobulėjimas	Savo jėgų, savęs išbandymas	2	6
	Gebėjimas prisitaikyti	2	
	Kantrybės ugdymas	1	
	Savęs pažinimas	1	
Bendradarbiavimas su praktikos vadovu	Praktikos vadovo pagalba pamokos metu	3	6
	Konsultavimas, diskusijos	3	

Kaip matyti iš atsakymų, beveik pusė studentų pabrėžia, kad pedagoginė praktika leidžia susipažinti su pedagogine veikla, jos specifika, atmosfera klasėje, išmėginti savo galimybes pedagoginėje veikloje. Pasak respondentų, jie ypač vertina galimybę praktikos metu savarankiškai dirbti, realiai bendrauti su mokiniais ir gauti labai įvairios bei vertingos patirties.

„Pirmuosius pedagoginės praktikos metus teko tik stebėti pamokas. Antrieji metai pranoko pirmuosius: vedžiau pamokas pradedančiajam mokiniui. Susipažinau ir įgijau patirties, kaip dirbti su pirmos klasės mokiniu; kokią metodiką taikyti mokymosi pradžioje bei kaip užmegzti mokytojo ir mokinio santykį“ (ištrauka iš studentų interviu).

Daugiau nei trečdalis respondentų nurodė, kad pedagoginės praktikos metu jie ne tik gali įtvirtinti ir pritaikyti jau turimas žinias, bet ir įgyja naujų žinių (pavyzdžiui, susipažįsta su nauju repertuaru skirtingo amžiaus mokiniams, mokosi jį parinkti, kad mokinys nuosekliai tobulintų savo grojimo įgūdžius).

Ypač svarbus pedagoginės praktikos mokomasis tikslas yra būsimojo mokytojo pedagoginių kompetencijų ugdymas. Tyrimas atskleidė, kad net trečdalis dalyvavusių apklausoje studentų teigia pagerinę įvairias savo pedagogines kompetencijas (jas atspindi šios subkategorijos: „Gebėjimas perduoti mokiniui žinias“, „Gebėjimas spręsti pedagogines problemas“, „Gebėjimas parinkti ir pritaikyti repertuarą“, „Gebėjimas stebėti ir kontroliuoti mokymo procesą“, „Organizavimo ir planavimo įgūdžių tobulinimas“; žr. 1 lentelę).

Vienas iš praktikos sėkmės garantų – tai studento ir praktikos vadovo bendravimo ir bendradarbiavimo kokybė. Ketvirtadalis studentų išskyrė vadovo pagalbą, palaikymą ir konsultavimą kaip vieną iš pedagoginės praktikos privalumų.

„Tobulintis padėjo dėstytoja, kuri stebėjo darbo procesą ir suteikė daug svarbios ir aktualios pedagoginės medžiagos“ (ištrauka iš studentų interviu).

Išanalizavus respondentų atsakymus apie pedagoginės praktikos trūkumus, buvo išskirtos šios kategorijos (2 lentelė).

2 lentelė. Pedagoginės praktikos LMTA trūkumai

Kategorijos	Subkategorijos	Atsakymų skaičius
Pedagoginės praktikos organizavimas	Teorinių žinių stoka	7
	Dėmesio ir praktikai skiriamo laiko stygius	6
	Mokymo proceso trukdžiai (nepakankamas mokinių skaičius, mokinių demotyvacija, prastas lankomumas)	5
	Stebimosios praktikos menkavertiškumas	2
	Praktikos dokumentų tvarkymo nesklaidumai	2
	Savarankiškai vedamų pamokų stygius	1
	Prastas pamokų tvarkaraščių organizavimas	1
Praktikos vadovo veikla	Bendradarbiavimo, pagalbos stoka	8
	Nepakankamas vertinamosios aplinkos organizavimas	5
	Praktikos vadovo dominavimas	3

Iš studentų atsakymų matyti, kad kai kurie įžvelgti trūkumai nėra tiesiogiai susiję su pedagoginės praktikos organizavimo kokybe, pvz., tokia kategorija kaip „teorinių žinių stoka“ labiau atspindi nepakankamą studentų paruošimą teorinių užsiėmimų metu. Taigi šiuo atveju pedagoginė praktika kaip tik padeda atskleisti teorinio pasiruošimo spragas ir aiškiau suvokti, kokių žinių studentams trūksta.

Subkategorija „Dėmesio ir praktikai skiriamo laiko stygius“ atspindi labiau teigiamą studentų požiūrį į pedagoginę praktiką ir siekį, kad daugiau studijoms skirto laiko atitektų pedagoginei praktikai ir būtų pripažinta jos svarba ugdant būsimą pedagogą.

Kai kurie studentai atkreipia dėmesį į per menką stebimosios praktikos naudą.

„Stebimoji praktika atsiliepė kaip tam tikro skaičiaus išsėdėtų pamokų kiekybinis dalykas. Tokios pamokos įdomios tik tiek, kiek domina konkretaus dėstytojo metodika ar panašios mokinio problemas, su kuriomis susiduri pats...“ (ištrauka iš studentų interviu).

Suprantama, kad studentai pageidauja daugiau savarankiškumo ir savo aktyvaus dalyvavimo pedagoginės praktikos metu, todėl siūlo dažniau leisti dirbti savarankiškai ir stebimąją praktiką keisti aktyviaja.

„Siūlyčiau stebimąją praktiką studentams palikti kaip individualiai pasirenkamą dalyką, kuris nėra būtinas. Svarbiau yra susitelkti ties pedagogine praktika, kuri studentui iš tiesų būtų praktika, o ne stebėjimas. Geriau kokybė, bet ne kiekybė“ (ištrauka iš studentų interviu).

Studentams neužtenka būti tiesiog pasyviais pedagoginio proceso stebėtojais. Vien pamokų stebėjimo nepakanka suvokti, kurie pedagogo veiklos aspektai daro didžiausią poveikį mokinio mokymosi kokybei ir užtikrina sklandų mokymo procesą. Todėl akivaizdu, kad stebimajai praktikai vadovaujantis pedagogas turėtų ne tik tiesiog vesti pamoką, bet ir atkreipti studentų dėmesį į vieną ar kitą pedagoginės veiklos aspektą, dažniau paaiškinti, kodėl renkasi vieną ar kitą metodą ir pan. Stebimosios praktikos metu studentas turi išmokti santykiyje „mokytojas ir mokinys“ persiorientuoti iš mokinio pozicijos („man irgi artimos panašios problemos kaip ir šiam mokiniui“; „mano mokytojas irgi mane taip mokydavo šio dalyko“ ir pan.) į mokytojo poziciją („kaip galėčiau geriau padėti šiam mokiniui?“; „kodėl mokytojas renkasi tokį mokymo metodą?“ ir pan.). Nepasiekus šių tikslų stebimosios praktikos vertė labai sumenksta.

Ketvirtadalis praktiką atliekančių studentų atkreipia dėmesį ir į prastą mokinių pamokų lankomumą bei mokinių motyvacijos stygių. Nemotyvuoti mokiniai dažnai praleidžia pamokas ar ateina į jas nepasiruošę, todėl mokymo procesas tampa nenuoseklus, stokojantis teigiamų emocijų ir lemiantis menką tiek mokinio, tiek praktiką atliekančio studento pažangą, o tai demotyvuoja ir patį studentą.

Vertindami mentoriaus veiklą pedagoginės praktikos metu, studentai nurodė kai kuriuos trūkumus, kuriuos sugrupavome į keletą subkategorijų: „Bendradarbiavimo stoka“, „Nepakankamas vertinamosios aplinkos organizavimas“ bei „Praktikos vadovo dominavimas“. Iš gautų atsakymų aiškėja, kad studentai iš praktikos vadovo pageidauja daugiau pavyzdžių, patarimų, pastabų, detalesnių įžvalgų, taip pat grįžtamojo ryšio. Kai kurie studentai pasigenda sąsajų tarp praktikos ir įgytų teorinių žinių, o kai kurie jaučia ir teorinių žinių stygių, todėl pageidautų, kad pedagoginės praktikos metu praktikos vadovai dažniau dalytųsi ir teorinėmis žiniomis, būtų geranoriški ir pasiruošę padėti kritiniais mokymo momentais.

„Pradėjus praktiką trūko praktinio pavyzdžio, kaip spręsti problemas, kylančias dirbant su mokiniu, turėjome dirbti taip, kaip patys išivaizduojame.“ „Labiausiai trūko pedagogo patarimų ir kritikos, ar darbas atliekamas gerai, ar ne“ (ištrauka iš studentų interviu).

Kai kuriems studentams buvo nepriimtinas perdėtas praktikos vadovo dominavimas pamokoje, nelabai pasitikintiems savimi būsimiems pedagogams trukdęs atsiskleisti ir saugiai lavinti pedagogines kompetencijas.

„Svarbiausias pedagoginės praktikos trūkumas – tai pedagogo trukdymas procesui: perdėtas kišimasis, kalbėjimas salutinėmis temomis ir pan.“ (ištrauka iš studentų interviu).

LMTA pedagoginę praktiką atliekantys studentai pateikė nemažai siūlymų, kaip tobulinti pedagoginės praktikos organizavimą bei vadovų veiklą (3 lentelė).

3 lentelė. Pedagoginės praktikos LMTA tobulinimo siūlymai

Kategorijos	Subkategorijos	Atsakymų skaičius	
Praktikos organizavimo pokyčiai	Praktikos įvairovės užtikrinimas (mentorių, mokinių, praktikos vietos kaita)	13	28
	Praktikos pastovumo, nuoseklumo ir planingumo užtikrinimas	4	
	Praktikos trukmės ilginimas	3	
	Prioriteto teikimas aktyviajai praktikai	2	
	Praktikos reikšmingumo didinimas	2	
	Praktikos ir teorijos vientisumas	2	
Praktikos vadovo veiklos efektyvinimas	Teorinių žinių teikimas	3	8
	Didesnė praktikos vadovo pagalba	3	
	Studentų savarankiško darbo užtikrinimas	2	

Daugiau kaip pusė studentų pageidavo kuo įvairesnės pedagoginės praktikos: su įvairaus amžiaus, gabumų mokiniais, su skirtingais mentoriais skirtingose mokymo įstaigose (Vilniaus miesto muzikos ar meno mokyklose, bendrojo lavinimo mokyklose, kad atsirastų naujų specialybių LMTA muzikos mokykloje).

„Norėtusi, kad pedagoginė praktika būtų suskirstyta lygmenimis: pradinis ugdymas, pagrindinis ugdymas, aukštesnysis ugdymas. Pusę metų vienas lygmuo, pusę metų kitas, ir per pusantrų metų studentas turėtų progą prisiliesti prie įvairaus amžiaus mokinių.“ „Manau, kad labai naudinga būtų per privalomus penkis praktikos semestrus padirbėti bent su dviem skirtingais vaikais (galima ir daugiau) bei bent kartą pakeisti mentorių“ (ištrauka iš studentų interviu).

Kai kurie studentai siūlė būtinai sudaryti sąlygas pedagoginės praktikos metu padirbėti su pirmos klasės mokiniais.

„Pats svarbiausias dalykas būsimam pedagogui – tai pati pradžia: nuo ko pradėti mokyti mokinį, kaip formuoti rankų nustatymą, kokią programą taikyti. Todėl manau, kad pedagoginė praktika privalo remtis pradmenimis, t. y. darbu su pradedančiaisiais mokiniais“ (ištrauka iš studentų interviu).

Studentai pageidavo, kad būtų užtikrintas pastovus, nuoseklus ir planingas pedagogo įgūdžių tobulinimas praktikos metu.

„Galbūt labai daug to tobulinimo ir nereikės, jei studentas turės pastovias savaitines pamokas su jam priskirtu mokiniu, galės savarankiškai parinkti mokymo programą ir ją parengti (vyks atsakingas pedagoginės praktikos studento ir jo mokinio darbas)“ (ištrauka iš studentų interviu).

Interviu metu studentų teirautasi apie asmeninę naudą, gautą per pedagoginę praktiką. Respondentai pažymėjo, kad gauta nauda įvairiapusė: tai ir sukaupta patirtis, ir suvokimas, kokių žinių ar įgūdžių dar trūksta. Kai kurie teigė pasimokę iš savo klaidų, kiti suprato, kokie sunkumai laukia dirbant nelengvą pedagoginį darbą.

„Supratau, jog mokytis noriu, teks ir tai daryti, tačiau tuo pat metu supratau, kad reikės labai daug kantrybės, kol tapsiu mokytoja, kol imsiu justi esanti mokytoja“ (ištrauka iš studentų interviu).

Studentų nuomone, praktikos metu patobulėjo jų gebėjimas bendrauti su mokiniais, įvardyti konkrečias problemas, iškelti mokiniui įveikiamas užduotis, aiškiai suformuluoti namų darbus, vertinti mokinių pasiektus rezultatus, planuoti pamoką. Kai kurie studentai pajuto asmenybės pokyčius: pradėjo daugiau analizuoti save, pagerėjo psichologinė savikontrolė bei emocijų kontrolė, sumažėjo šališkumas, atsirado gebėjimas laisviau bendrauti su žmonėmis bei drąsiau perteikti savo nuomonę ar idėjas.

„Tad, ko gero, didžiausia asmeninė nauda iš atliktos pedagoginės praktikos yra ta, kad tuo metu prasidėjo asmenybės, kaip būsimos mokytojos, branda. Nes tai buvo pradžia visos tos didelės asmeninės brandos, kurią turiu šiandien“ (ištrauka iš studentų interviu).

Pedagoginės praktikos vadovų interviu rezultatai

Kaip stipriąją pedagoginės praktikos LMTA pusę visi trys praktikos vadovai įvardijo galimybę studentams atlikti praktiką LMTA muzikos mokykloje. Jie pažymėjo, kad mokykloje vykstanti studentų pedagoginė praktika yra reali, t. y. leidžianti praktiškai išbandyti pedagogo darbą, įgauti daugiau pasitikėjimo savo jėgomis, prisiimti atsakomybę už mokinio pasiekimus. Kitose pedagoginės praktikos vietose studentai dažniau būna pasyvūs stebėtojai ar korepetitoriai, padedantys pedagogui dirbti su mokiniu, jie nėra atsakingi už galutinį mokymo(si) rezultatą.

Pasak praktikos vadovų, LMTA muzikos mokykloje atliekama praktika leidžia ne tik prisiliesti prie mokinio ugdymo(si) proceso, bet ir įtraukia į visų ugdymo proceso dalyvių (mokinio, tėvų, praktikos vadovo, kolegų, mokyklos vadovo) tarpusavio komunikaciją. Aktyviosios praktikos metu neretai tarp studento, mokinio ir tėvų užsimezga ilgalaikiai ryšiai,

kurie nenutrūksta net ir pasibaigus praktikai. Galime teigti, kad visavertė ugdymo proceso dalyvių komunikacija yra labai svarbi būsimo mokytojo profesinei ir bendražmogiškai patirčiai formuoti, tad, praktikos vadovų požiūriu, galimybė ją realiai patirti yra unikali ir vertinga. Vis dėlto pagrįstai kyla klausimas: ar ši galimybė mokykloje iš tiesų sėkmingai ir visavertiškai realizuojama? Neatmestina, kad nemažas amžiaus skirtumas tarp studento–pedagogo, šių dienų mokinio ir jo tėvų lemia informacijos suvokimo ir jos perteikimo, komunikavimo ir bendradarbiavimo skirtumus, kuriuos studentui kartais nėra lengva įveikti. Tai patvirtina ir tyrime dalyvavusio praktikos vadovo įžvalga.

„Šiandien stebimas gan ryškus studentų, mokinių ir mokinių tėvų tarpusavio komunikacijos ribotumas: studentas negeba užmegzti kontakto su mokiniu (be šito neįmanomas joks visavertis darbas klasėje!) arba kontaktas yra, bet jis pernelyg familiarus, trukdantis produktyviai dirbti. Pasitaiko situacijų, kai studentas išgyvena baimę, nepasitikėjimą savimi, dėl to vengia bendrauti ir bendradarbiauti su mokinio tėvais, o tai neabejotinai stabdo visavertį mokymo(si) procesą“ (ištrauka iš pedagoginės praktikos vadovų interviu).

Akivaizdu, kad būtina atskirai aptarti ir pakoreguoti kai kuriuos pedagoginės praktikos organizavimo LMTA muzikos mokykloje aspektus: kokiomis priemonėmis būtų galima stiprinti ugdymo proceso dalyvių tarpusavio komunikaciją muzikos mokykloje; kokios realios pagalbos studentas gali tikėtis iš praktikos vadovo; ar studentui pakanka anksčiau įgytų teorinių didaktikos, psichologijos, ugdymo turinio, vadybos žinių?

Pasak vieno tyrime dalyvavusio praktikos vadovo, svarbu tai, kad pedagoginė praktika gali prisidėti ir prie geresnės studento savivertės, ypač tais atvejais, kai jo kaip atlikėjo pasiekimai nėra labai aukšti. Tokie studentai, atradę naują savo galimybių realizavimo nišą pedagogikoje, vėl įžvelgia studijų prasmę ir ateities perspektyvas.

„Ne kartą studentai yra minėję, jog net ir vieneri metai aktyvios praktikos LMTA muzikos mokykloje jiems suteikė tiek pasitikėjimo ir žinių, kad įsidarbinę mokytojais jautėsi profesiskai ir psichologiškai pasiruošę dirbti su mokiniais“ (ištrauka iš pedagoginės praktikos vadovų interviu).

Tai rodo pedagoginės praktikos LMTA efektyvumą, platų studentų įgytų kompetencijų spektrą.

Kaip stipriąsias pedagoginės praktikos LMTA puses dėstytojai įvardijo aukštą praktikos vadovų kvalifikaciją. Kai kurie LMTA muzikos mokykloje dirbantys praktikos vadovai yra įgiję tarpdisciplininių išsilavinimą, todėl studentams gali padėti siekti ypač plataus spektro gebėjimų ir aukšto lygio kompetencijų. Minėti praktikos vadovai glaudžiai bendradarbiauja su kitomis formaliojo ir neformaliojo muzikinio ugdymo įstaigomis, dėl to turi galimybę įtraukti studentus į užmokyklinę veiklą: mokinių rengimą konkursams, festivaliams, koncertams, dalyvavimą tarpmokykliniuose projektuose.

Toks įsitraukimas studentui neretai padeda geriau orientuotis šalies muzikinio ugdymo situacijoje, greta pedagoginių įgyti vadybininko, kultūrininko, tyrėjo kompetencijų. Du tyrime dalyvavę praktikos vadovai nurodė, kad aktyvi ir kūrybiška studentų pedagoginė veikla LMTA muzikos mokykloje ne kartą atkreipė kitų mokyklų vadovų dėmesį – studentams buvo pasiūlyta nuolatinė darbo vieta.

Tyrime dalyvavę pedagoginės praktikos vadovai pabrėžė, kad organizuojant pedagoginę praktiką LMTA neretai iškyla auditorijų trūkumo problema. Tai ypač aktualu organizuojant muzikos mokyklos darbą – planuojant individualių ir grupinių pamokų tvarkaraščius, skiriant papildomą laiką studento darbo aptarimui, tolesnės jo praktinės veiklos strategavimui.

Vis dėlto įvardydami pedagoginės praktikos trūkumus praktikos vadovai labiausiai akcentavo asmenines ir bendražmogiškas studentų savybes: disciplinos stoką (vėlavimą, nenorą derintis prie mokinio tvarkaraščio, pamokų praleidinėjimą, piktnaudžiavimą praktikos vadovo pagalba), kantrybės, valios, empatijos trūkumą. Visi dėstytojai pabrėžė, kad studentams ypač trūksta kūrybiškumo (mokiniui perteikiant metodines žinias), iliustratyvumo ir išradingumo (mokant interpretuoti pasirinktą repertuarą). Buvo paminėta ir kai kurių svarbių žinių ir gebėjimų stoka. Kaip nepakankamos įvardytos studentų metodinės žinios, ypač pradinio muzikinio ugdymo: rankų / kūno nustatymas, pagrindinių grojimo įgūdžių formavimas. Paminėti skurdūs rašymo gebėjimai (daroma daug rašybos ir skyrybos klaidų, sunkiai formuluojama mintis, žema raštvedybinė patirtis) ir ribota kalbos kultūra.

Pedagoginės praktikos vadovų interviu metu išryškėjo ir dabar jaučiamas pedagogo profesijos prestižo nuosmukis:

„Manyčiau, kad dėl šios priežasties nemaža dalis studentų nebesieja savo ateities su pedagogika, o pedagogines studijas renkasi tik kaip atsarginį variantą, jei nepavyktų įgyvendinti atlikėjiškų ambicijų. Toks požiūris lemia ir atsainų požiūrį į pedagoginę praktiką, siekį kuo mažesnėmis pastangomis įgyti reikiamus kreditus“ (ištrauka iš pedagoginės praktikos vadovų interviu).

Išsakytos įžvalgos leidžia teigti, kad šiandien LMTA vykdomos pedagoginės praktikos organizavimo tikslai aprėpia ne vien praktinių specialybės žinių perteikimą studentams. Akivaizdu, kad pedagoginę praktiką organizuojanti LMTA turėtų rūpintis mokytojo profesijos patrauklumu, sudominti ir motyvuoti studentus pažangiais pedagoginės praktikos modeliais, kurie padėtų pedagoginį darbą suvokti kaip vieną iš asmeninės savirealizacijos ir profesinės sėkmės galimybių.

Išvados

1. Šiuolaikinė visuomenė neįsivaizduojama be pažangių, išsilavinusių, neabejingų ugdymo inovacijoms bei suvokiančių savo misiją mokytojų, todėl labai svarbia užduotimi tampa ugdymo, užtikrinančio būsimųjų pedagogų rengimo kokybę, tinkamas organizavimas. Literatūros šaltinių apžvalga atskleidė, kad kokybiškas pedagogų rengimas aukštojoje mokykloje – sudėtingas, atsakingas ir ilgalaikis procesas, kurį dėl šiandien nuolat smunkančio mokytojo profesijos prestižo būtina optimizuoti.
2. Straipsnyje empiriniu tyrimu siekta apibendrinti vieną iš pedagogų rengimo LMTA aspektų – pedagoginės praktikos kokybę. Atliktas tyrimas atskleidė, kad LMTA organizuojama pedagoginė praktika supažindina studentus su pedagoginės veiklos specifika, sudaro sąlygas išbandyti savo jėgas ir lavinti pedagoginius įgūdžius dirbant su muzikos mokyklų mokiniais. Praktikos metu, padedami patyrusių praktikos vadovų, studentai ne tik gali įtvirtinti ir pritaikyti jau turimas žinias, bet ir įgyti naujų žinių bei kompetencijų. Be to, ilgainiui pedagoginė praktika išryškina studentų teorinių žinių spragas.
3. Tyrimas atskleidė, kad studentai pageidautų daugiau dėmesio ir laiko pedagoginiams įgūdžiams ir kompetencijoms įvaldyti. Pedagoginė praktika, studentų nuomone, turėtų būti nuosekli, planinga ir nuolatinė, jos pagrindas – savarankiškas studento darbas kartu su kompetentingo praktikos vadovo pagalba ir grįžtamoju ryšiu apie savo pasiekimus. Galime teigti, kad pedagoginė praktika LMTA iš dalies tenkina studentų lūkesčius. Vis dėlto išryškėję jos organizavimo trūkumai patvirtina ir praktikos optimizavimo poreikį.
4. Pedagoginės praktikos vadovų nuomone, stiprioji LMTA pedagoginės praktikos pusė – tai galimybė studentui dirbti ilgametės tradicijas puoselėjančioje LMTA muzikos mokykloje, realiai ir prasmingai prisiliečiant prie įvairialypio mokymo proceso, aprėpiant žinių mokiniui perdavimą, visų ugdymo proceso dalyvių komunikavimą, asmeninį tobulėjimą. Pasak praktikos vadovų, sklandžiam pedagoginės praktikos organizavimui ir vykdymui neretai trukdo laikotarpio išprovokuotos ugdymo proceso dalyvių požiūrių priešpriešos, o kartais ir kai kurios studentų asmeninės, bendražmogiškos savybės – kūrybiškumo, disciplinos, kantrybės, valios, empatijos stoka.

*Iteikta 2017 08 01
Priimta 2017 11 21*

LITERATŪRA

- Bankauskienė, N.; Masaitytė, R. Pedagoginė praktika kaip svarbus pedagogų rengimo veiksnys. *Andragogika*, 2015, Nr. 1(6), p. 131–144.
- Baratov, N. Formation of Professional Orientation of Students Pedagogical College by Means of Pedagogical Practice. *The Advanced Science Journal*, 2016, Issue 02, p. 79–82.
- Barkauskaitė, M.; Pečiuliauskienė, P. Universitetinės pedagoginės praktikos turinio ir struktūros projektavimo konstruktyvistinės įžvalgos. *Pedagogika*, 2009, Nr. 96, p. 43–48.
- Charmaz, K. Constructing Grounded Theory. *A Practical Guide Through Qualitative Analysis*. London: SAGE publications, 2006.
- Hemmerich, A. L.; Hoepner, J. K.; Samelson, V. M. Instructional Internships: Improving the Teaching and Learning Experience for Students, Interns, and Faculty. *Journal of the Scholarship of Teaching and Learning*, 2015, Vol. 15, No. 3, p. 104–132.
- Lamanauskas, V.; Lukavičienė, V.; Makarskaitė-Petkevičienė, R. Pedagoginė universiteto studentų praktika: privalumai, trūkumai, gerinimas. *Švietimas: politika, vadyba, kokybė*, 2014, Nr. 1(16), p. 28–45.
- Lamanauskas, V.; Lukavičienė, V.; Makarskaitė-Petkevičienė, R. The Development of Pedagogical Internship: Aspects of Personal Readiness, Contents and Conditions. *Organizacja Pracy w Instytutach Edukacyjnych*. Siedlce: Akka, 2016, p. 63–85.
- Lietuvos muzikos ir teatro akademijos pedagogikos katedra*. Sud. L. Drąsutienė ir R. Kryžauskienė. Vilnius: LMTA, 2004.
- Maxwell, J. A. *Qualitative Research Design: Interactive Approach (Applied Social Research Methods)*. Publisher: SAGE Publications, 2013.
- Pedagogų rengimo reglamentas, 2012. Vilnius: LR Švietimo ir mokslo ministerija. Prieiga per internetą: https://www.smm.lt/uploads/documents/papildomas_meniu1/mokytoju_rengimas/dok425048.DOC. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.425048>
- Penttinen, L.; Skaniakos, T.; Lairio, M. Supporting Students' Pedagogical Working Life Horizon in Higher Education. *Journal Teaching in Higher Education*, 2013, Vol. 18, Issue 8, p. 883–894.
- Romm, I.; Gordon-Messer, S.; Kosinski-Collins, M. Educating Young Educators: a Pedagogical Internship for Undergraduate Teaching Assistants. *CBE Life Sciences Education*, 2010, Nr. 9, p. 80–86.

Realia and development opportunities of teaching practice at the Lithuanian Academy of Music and Theatre

SUMMARY. The article presents the results of the qualitative study that show the realities of the teaching practice conducted at the Lithuanian Academy of Music and Theatre (LAMT), i.e., the strengths and the areas that should be corrected are summarised from the standpoint of students who undergo the teaching practice, and from the standpoint of teachers who supervise the teaching practice. The strengths of the teaching practice revealed that the opinions of students and teaching practice supervisors are similar, i.e., teaching practice at the LAMT is valued for the opportunity to get to know the specific character of teaching, to test yourself and to improve your skills by actually working with pupils from music schools. During interviews students emphasised that they appreciated the opportunity provided by the higher education institution to consolidate and apply their pedagogical knowledge, to find out what knowledge they still lack and to develop new competencies. Pedagogical practice at the LAMT partially meets the expectations of students; however, there are areas that should be corrected. The results of interviews revealed that students did not accord greater importance to the observational practice and suggested that it should be replaced with an active practice that encouraged one to take responsibility for the activities performed. It was pointed out that one of the aspects that should be corrected was the cooperation between students and supervisors, which was said to often lack explicit feedback. The results of in-depth interviews of teaching practice supervisors revealed that a smooth organisation and performance of the teaching practice at the LAMT was often prevented by conflicting approaches taken by the participants of the educational process and caused by the times, and sometimes by certain personal and human qualities of students, such as the lack of empathy, creativity or discipline.

KEYWORDS:
teaching practice at the LAMT; students' approach to teaching practice; supervisors' approach to teaching practice.